ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 556 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari 10
Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna

Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish 15
Elmanov Abbos Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich

Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli 19
Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi 23
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari 28
Gulmira Jumanova

Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati 33
Erboyev Suxrob Abdusalomovich

Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi 37
Davlatova Zebo Haydarovna

Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari 40
Ochilova Farida Baxriddinovna

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari 44
Qo'chqarova Oysha Oltibayevna

Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari 48
Sevara Mamatkarimova

Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish 53
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li

Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения 56
Курбанова Шаира Исмаиловна

Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ... 60
Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi

Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari 63
Muminova Feruza Farxodovna

Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati 70
Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li

Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish 74
Saidova Dilnoza Maripovna

К вопросу о классификации современной антиутопии 78
Дмитрий Валерьевич Пупонин

Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям 82
Муксинова Динора Азаматовна

Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti 87
Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi

Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar 92
Berkinova Charos Islomovna

Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi 96
N. R. Masharipova

Umumiy oʻrta taʼlim tizimini takomillashtirish va oʻquvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya taʼlim tizimi misolida....................99
Obidova Muqaddas Roʻziqulovna

The Difference Between Androgogy and Pedagogy....................106
Pardayeva Aziza Rahmatilloyevna

Elektr mashinalari fanini oʻqitishda raqamli taʼlim texnologiyalari....................110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi

Umumtaʼlim maktablarida direktor oʻrinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda maʼnaviy-maʼrifiy ishlar samaradorligini oshirish yoʻllari....................113
Toxirov Botirjon Gʻofurjon oʻgʻli

Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari....................119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod oʻgʻli, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna

Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qoʻllanilishi....................124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi

Boʻlajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi....................127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna

Boshlangʻich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi....................130
Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna

Boʻlajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizimlari....................134
Sherzod Shuxratovich Boboyorov

Oliy taʼlim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari....................138
Sangirov Nuriddin Iriskulovich

Boʻlajak oʻqituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli....................142
Rasulova Umida Bahodir qizi

Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari....................146
Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna

Taʼlim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari..149
Boymatova Munavvar Ravshan qizi

Boʻlajak boshlangʻich sinf oʻqituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi....................152
Lukmonova Salomat Gafurovna

Rivojlanishida nuqsoni boʻlgan bolalar uchun pedagogik qoʻllab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari....................157
Farmonova Madina Bahriddin qizi

Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi....................161
Sotvoldiyeva Xurliqo Gʻayratjon qizi

Raqamli taʼlim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi....................167
Choriyeva Xurmo Panji qizi

Maktabgacha taʼlim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati....................172
Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.

Maktab oʻquvchilarida oʻzini oʻzi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..177
Norxoʻjayeva Lobar Nuriddin qizi

STEAM loyihalar yordamida boshlangʻich sinf oʻquvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish.....181
Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari....................188
Axmad Bolqiyev

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.......191
Shavqiddin Burxonov

Boshlangʻich taʼlimda liderlik va pedagogik menejment muammolari....................194
Pardaboyev Doston

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari....197
Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna

Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ"....199
Татьяна Викторовна Половинкина

Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature)....204
Shermatova Mokhira Baxodir qizi

Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....209
Musharafxon Sultanova

Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili....213
Ziyotova Madina

Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi....216
Turg'unov Baxtiyor O'rolovich

Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish....220
Yusupova Latofat Nuriddinovna

Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari....228
Nasirova Nigora Baxtiyor qizi

Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati....233
Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi

Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish....239
Baxrombekova Sojidaxon Sherzodjon qizi

Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)....245
Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li

Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish....251
Eryigitov Dilshod Xolboyevich

Enhancing Speaking Skills Productively in English....255
J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova

Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari....259
Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich

2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil....263
Klicheva Dilnoza Zulfon qizi

Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari....267
Kuvandikova Gulnora Gulamovna

Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi....270
Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv....274
Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna

Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari....279
Rajabova Go'zal Zarifovna

Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri....283
Sitora Elova Axmatkulovna

Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent....287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich

Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari....290
Xakimov Xurshid Nozimovich

Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет....294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.

Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari....298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish....301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal

Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar....304
Tangirov A. J.

Ta'lim klasteri asosida zaif eshituvchi bolalarni inklyuziv ta'lim muhitiga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari....309
Dilnoza Xushvaktovna Ernazarova

Maktabgacha yoshdagi bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish....313
Payzullaeva Gozzal Bayrambayevna

Bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik mas'uliyat ko'nikmasini rivojlantirishning nazariy-amaliy asoslari....317
Maxramova Gulchexra Maxsudbek qizi

Maxsus ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning pedagogik samaradorligi....320
Tashkenbayeva Dilafruz Baxtiyor qizi

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qo'yiladigan talablar....325
Xazratkulova Shoira Noraliyevna

Musiqa madaniyati darslarida multimedia vositalarida musiqa o'qituvchisining kompetensiyaviy tayyorgarligi....329
Qudratova Elnoza Ismatillayevna, Ismailova Sevinch, G'oibnazarov Elmurod

Boshlang'ich ta'limda nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning didaktik modeli....334
Tillaboyeva Havasxon

Diskursiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish....340
Boynazarova Nilufar Tilovmurot qizi

Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari....346
Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li

Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarining intellektual-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik strategiyalari....349
Ergasheva Sitora Baxriddin qizi

Sinergetik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashni takomillashtirish zarurati va imkoniyatlari....353
Xo'shboqova Surayyo Baxtiyor qizi

Interfaol metodlar asosida o'smirlarda mustaqil tafakkurni rivojlantirish....357
Ismoilova Mashxura Mashrabbek qizi

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish....360
Kuvanakova Guljaxon

The Role of Autonomous Learning in Developing English Language Proficiency of University Students in Uzbekistan....363
Omonova Kamola, Mutabar Zikriddinova

Maktablarda fasilitator faoliyatini tashkil etish borasida ayrim mulohazalar....366
Qahhorova Marjona Ixtiyor qizi

Модель и педагогические условия формирования профессиональных компетенций будущих учителей в области информационной безопасности....370
Сагинбаева Кымбат Кенжегалиевна, Нуриддинова Майсара Икрамовна

Boshlang'ich sinf darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish....374
Xudoynazarova Muxlisa Bakhadirovna

Совершенствование методической компетентности будущих учителей начальных классов на основе креативного подхода....377
Дониёрова Лайло Худайбердиевна

Talabalar guruhida jipslikning shakllanishida liderlikning ta'siri....385
Asrarxanova E. A., Bo'riboyeva Mahliyo Anorboy qizi

Musiqa to'garaklarida o'quvchilarga cholg'u asboblarida ijro etishni o'rgatish uslublari 388
Q. Boboqulov, Jazilov Shuhrat Rustamovich

Состояние проблемы в практике школ Узбекистана на современном этапе 391
Муминова М. Р.

Paradigmal yondashuv asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarining tarbiyaviy kompetensiyalarini rivojlantirishning o'rganilganlik darajasi va nazariy asoslari 394
Hayitova Oydinoy Po'latbekovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxsiy pedagogik kompetensiyani aniqlash metodologiyasi 401
D. O'. Yo'ldosheva, J. A. Jovliyev

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida aktdan foydalanishning ilmiy asoslari 405
Jo'liboyeva Sevinch Abloqul qizi

Zamonaviy media matnlarida salbiy his-tuyg'ularni ifodalovchi lisoniy birliklarning qo'llanilishi va ularning kommunikativ-pragmatik funksiyalari 408
Jo'rayeva Nafosatxon Muxsinjon qizi

Bulutli Web-Gat texnologiyalari muhitida talabalarning fazoviy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish: kvazi-eksperimental tadqiqot natijalari....412
Sangirova Mahfuza Hasanovna

Hosilaning turli ma'nolari 417
Boqiyev X. X., Hoshimov Muzaffar, Jabborov Muhammadali, Kutliyev Og'abek

Ko'p o'zgaruvchili funksiyalarning lokal xossalari: barqarorlik va uzluksizlik asoslari....421
Boqiyev X. X., Boyg'uziyeva Shukrona, Amirqulova O'g'iloy, Do'stqulova Charos Bahrom qizi

Aniq integralning xossalari va uni hisoblash....425
Boqiyev X. X., Sayfullayeva Shabbona, Farhodova Nigina, Alimardonova Nigora

Ko'p qatlamli neyron tarmoqlarda gradient hisoblash mexanizmi: zanjir qoidasining nazariy va amaliy tahlili....430
Boqiyev X. X., Nuraliyeva Sabrina Shobek qizi, Abdumannonova Jasmina Umarbek qizi, Javliyeva Dilnura Toshpo'lat qizi

Ko'p o'zgaruvchi uzluksiz funksiyaning lokal xossalari....435
Boqiyev X. X., Ziyatova Gulxayo Mardon qizi, Samatova Sevinch, Muyitdinova Marvarita

Kelajak texnologik ta'lim o'qituvchisi qanday bo'lishi kerak? 438
Matyakubov Kamaladin Kuronboyevich

Umumta'lim muassasalarida ta'lim sifatini boshqarish – dolzarb pedagogik muammo sifatida 441
Yakubova Muxtaram Abdumavlyanovna

O'zbekistonda muzey ta'limining paydo bo'lishi va rivojlanish tendensiyalari 446
Ismailova Dilfuza Usmonqulovna

Didaktiv o'yinlarning pedagogik mohiyati va nutq–motorik rivojlanishdagi o'rni 450
Mamasharipova Nargizaxon Elmurod qizi

Формирование интерпретационных навыков учащихся при изучении прозы в. с. маканина в профильной школе 454
Нуржанова Жазира Бахытжановна

Nutqi to'liq rivojlanmagan maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z boyligini rivojlantirish va shakllantirish shart-sharoitlari 457
Shoaxmedova Surayyo Komilovna

Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqson bilan ishlash jarayonida nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'liqligi....462
Achilova Sevara Djasirkulovna

Kompyuter tarmoqlari bo'yicha kompetentlik yondashuvi va uning pedagogik mohiyati 467
Nabijonov Dilmurodjon Nodirjon o'g'li

Дидактические игры как средство повышения интереса учащихся к химии 472
Усмонова Дильноза Тулкуновна

Robototexnika va sun'iy intellekt ta'limining innovatsion rivojlanishdagi o'rni 475
Shukurov Shuhrat Nasimovich

O'zbek milliy musiqa ijrochiligining tarixiy taraqqiyoti va ta'limiy jarayonlari....481
Tursunov Xusniddin Isomovich

Teylor formulasi va uning tatbiqlari 486
Boqiyev X. X., Maxmarayimov Javohir, Qurbonov Shaximbek, Raxmonov Og'abek

Talabalarning axborot-konstruktiv kompetensiyasining loyihalash imkoniyatlari 491
Olamova Mamura Umarovna

O'quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi 494
Fayziyeva Gulxayo Erkin qizi

Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari 498
Allamuratova Xurliman Nurilla qizi

Sibling maqomining shaxs individual-psixologik xususiyatlari rivojlanishiga ta'siri 501
Amirjanova Komola, Narkulova Dilrabo

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishning mohiyati 505
Bo'riyeva Muxlisa, Urinova Rushana

Darsdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirishning innovatsion usullari 508
Daminova Dilbar Melimurodovna

Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral 513
Boqiyev X. X.,Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Akbarov Ulug'bek

O'quvchilarning adabiy-nutqiy kompetensiyalarini axborotli matnlar asosida diagnostika va korreksiya qilish metodikasi 517
O'smanova Diloromxon Ziyodinovna

Yuqori sinf o'quvchilarining voleybol mashg'ulot jarayonida asosiy jismoniy sifatlarning rivojlanishi 520
Ro'zmatova Nadejda Akbarali qizi

Yosh voleybolchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari 524
Sabirova Mohinur Islamovna

Xalq hunarmandchiligidan mashg'ulotlarni o'tkazish tartibi to'g'risida ayrim fikrlar 530
Umarov Raxim Tojiyevich

TPACK modeli asosida bo'lajak tarix fani o'qituvchilarining kasbiy-ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish 533
Ziyoyeva Maxfuza Soataliyevna

Совершенствование техники вращений у юных фигуристок в условиях учебно-тренировочной группы 1–2 года обучения 538
Федорова С. В.

Refleksiv yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik kompetentligini rivojlantirish metodikasi 543
Donabayeva Zebuniso Ma'rufjon qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanish 547
Xasanova Shaxnoza Zarifevna

Geymifikatsiya texnologiyasi asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda oliy ta'limning metodik shart-sharoitlari va pedagogik imkoniyatlari 552
Xaydarova Namunaxon Adhamjonovna

YOSH VOLEYBOLCHILARDA JISMONIY TAYYORGARLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLARI

Sabirova Mohinur Islamovna
Urganch davlat pedagogika instituti Jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlari
nazariyasi va metodikasi magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada yosh voleybolchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlarining nazariy, metodik va amaliy asoslari ilmiy jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida zamonaviy taʼlim tizimida oʻquvchi-yoshlarning jismoniy tayyorgarligini oshirish, sogʻlom turmush tarzini shakllantirish hamda sport mashgʻulotlari orqali ularning funksional imkoniyatlarini rivojlantirish muammolari dolzarb masala sifatida yoritilgan.

Kalit soʻzlar: kuch, tezlik, chidamlilik, jismoniy sifatlar, voleybol, egiluvchanlik, chaqqonlik, jismoniy tayyorgarlik, jismoniy tarbiya, sport.

Abstract: This article is devoted to the scientific study of the theoretical, methodological, and practical foundations of modern pedagogical approaches to the development of physical fitness in young volleyball players. The study highlights актуal issues related to improving the physical fitness of students and young people within the modern education system, promoting a healthy lifestyle, and enhancing their functional capabilities through sports activities.

Key words: strength, speed, endurance, physical qualities, volleyball, flexibility, agility, physical training, physical education, sports.

Аннотация: Данная статья посвящена научному изучению теоретических, методических и практических основ современных педагогических подходов к развитию физической подготовленности юных волейболистов. В ходе исследования освещены актуальные проблемы повышения физической подготовленности учащихся и молодежи в современной системе образования, формирования здорового образа жизни, а также развития их функциональных возможностей посредством занятий спортом.

Ключевые слова: сила, скорость, выносливость, физические качества, волейбол, гибкость, ловкость, физическая подготовка, физическое воспитание, спорт.

KIRISH

Bugungi kunda jismoniy tarbiya va sport sohasini tubdan takomillashtirish, yosh avlodning jismoniy barkamolligini, ularning sogʻligini taʼminlash hamda ularni sogʻlom turmush tarziga yoʻnaltirish jamiyat taraqqiyotining ajralmas omillaridan biri sifatida qaralmoqda.

Bunga yorqin dalil sifatida Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 19-iyulda tasdiqlangan PQ-274-sonli qarorini misol tariqasida keltirish mumkin. Ushbu qaror voleybol sport yoʻnalishini yanada rivojlantirish va ommaviyligini oshirish, yoshlar orasidan isteʼdodli sportchilarni saralash tizimini yanada mukammallashtirish, sohaga zamonaviy sport inshootlarini barpo etish hamda milliy terma jamoalarimizning xalqaro miqyosdagi nufuzli musobaqalarda munosib natijalarga erishishini taʼminlashga yoʻnaltirilgan.

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitda, oʻquvchi yoshlarning harakat faolligi keskin ravishda kamayib borayotgani, passiv hayot tarzi elementlarining shiddat bilan kuchayishi, ularning sogʻligi va jismoniy tayyorgarligiga shu jumladan, harakat faoliyatiga ham salbiy taʼsir koʻrsatmoqda. Shu sababli umumtaʼlim maktablarida jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini ilmiy asosda tashkil etish va sport turlaridan samarali foydalanish, hozirgi kunning dolzarb muammolaridan biri sifatida qaralmoqda.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi “Oʻzbekiston-2030” strategiyasini “Yoshlar va biznesni qoʻllab-quvvatlash yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi toʻgʻrisida”gi PF-37-son Farmoni ijrosini taʼminlash, shuningdek, jamoaviy sport turlariga yoshlarni keng jalb qilish va iqtidorli sportchilarni saralab olish (seleksiya) hamda yuqori mahoratli sportchilarni tayyorlash tizimini takomillashtirish maqsadida: Quyidagilar jamoaviy sport turlarini (voleybol, basketbol, gandbol, regbi, chim ustida xokkey, suv polosi) rivojlantirishning

asosiy yoʻnalishlari etib belgilanishi aytib oʻtilgan[2]. Bularning barchasi oʻquvchi yoshlarning sogʻlom, manan yetuk shaxs boʻlib yetishishi uchun astoydil xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yoshlarning jismoniy fazilatlarini rivojlantirish masalalari boʻyicha oʻzbek olimlaridan Z.S. Artiqov, M. A. Aslanova, B. Gʻ. Boyboboyev, F.A. Kerimov, R.S.Salomov, T.S.Usmonxodjayev, O.Gancharova, N.K.Roʻzmetovlar ning ilmiy ishlarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishga alohida eʼtibor qaratganlar.

Voleybol bilan shugʻullanuvchi oʻquvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish muammosi sport pedagogikasi va yoshlar jismoniy tarbiyasi boʻyicha ilmiy tadqiqotlarda koʻp qirrali oʻrganilgan. Masalan, MDH va xalqaro olimlar voleybol sportining oʻquvchilar jismoniy tayyorgarligiga taʼsirini turli yosh guruhlari boʻyicha oʻrganib, mashgʻulot yondashuvlari va pedagogik metodlarning unumdorligini aniqlashga intilgan.

Hozirgi taʼlim tizimida jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarini tashkil etishda anʼanaviy usullardan voz kechib, zamonaviy, shaxsga yoʻnaltirilgan hamda ilmiy asoslangan pedagogik texnologiyalarga oʻtish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, voleybol bilan shugʻullanuvchi yosh voleybolchilarning jismoniy tayyorgarligini rivojlantirish jarayonida qoʻllaniladigan pedagogik yondashuvlar nafaqat jismoniy sifatlarni takomillashtirishga, balki oʻquvchilarda motivatsiya, mustaqil fikrlash va sport faoliyatiga ongli munosabatni shakllantirishga ham xizmat qilishi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy manbalarda taʼkidlanishicha, yosh voleybolchilarda jismoniy tayyorgarlik darajasi bevosita mashgʻulotlarda qoʻllanilayotgan pedagogik texnologiyalar, metod va vositalarning mazmuni hamda ularning ilmiy asoslangan holda tanlanishiga bogʻliqdir. Xususan, kompetensiyaviy yondashuv, jumladan faoliyatga qaratilgan taʼlim, modulli mashgʻulot jarayonlari hamda raqamli texnologiyalarni integratsiyalash kabi zamonaviy pedagogik yondashuvlar oʻquvchilarning mashgʻulotlarga boʻlgan motivatsiyasini kuchaytirish, mustaqil harakat faoliyatini faollashtirish hamda jismoniy sifatlarning barqaror rivojlanishini taʼminlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, mashgʻulot jarayonida pedagogik monitoring va teskari aloqani tizimli tashkil etish oʻquvchilarning funksional holatini muntazam baholash, yuklamalarni oʻz vaqtida korreksiyalash hamda individual rivojlanish trayektoriyalarini shakllantirish imkonini beradi. Bu esa ortiqcha zoʻriqishlarning oldini olish, mashgʻulotlar xavfsizligini taʼminlash va sport natijalarining barqaror oʻsishini qoʻllab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Ilmiy nuqtayi nazardan kelib chiqib, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlari tizimiga maqsadli joriy etish yosh voleybolchilarining jismoniy tayyorgarlik darajasini oshirish, ularning funksional imkoniyatlarini kengaytirish hamda sogʻlom turmush tarziga barqaror munosabatni shakllantirishning muhim ilmiy-amaliy omili sifatida baholanadi.

Shaxsga yoʻnaltirilgan pedagogik yondashuv. Zamonaviy taʼlim tizimida shaxsga yoʻnaltirilgan pedagogik yondashuv oʻquvchini taʼlim jarayonining markaziy subyekti sifatida eʼtirof etishga asoslanadi. Mazkur yondashuv taʼlim-tarbiya jarayonida oʻquvchining individual psixofiziologik xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari, qobiliyatlari va rivojlanish imkoniyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Shaxsga qaratilgan yondashuvning bosh gʻoyasi - oʻquvchi yoshlarning har tomonlama yetuk rivojlanishini taʼminlash, shuningdek uning ichki salohiyatini roʻyobga chiqarish hamda mustaqil va ongli faoliyat yuritishga tayyor shaxsni shakllantirishdan iborat.

Pedagogika nazariyasida shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim konsepsiyasi gumanistik taʼlim gʻoyalari bilan uzviy bogʻliq boʻlib, u XX asrning ikkinchi yarmida K. Rogers, A. Maslou, J. Dyui kabi olimlarning ilmiy qarashlari asosida shakllangan. Mazkur yondashuvda oʻqituvchi bilim beruvchi emas, balki oʻquvchining rivojlanishini yoʻnaltiruvchi, maslahat beruvchi va pedagogik jarayonni boshqaruvchi sifatida namoyon boʻladi. Bu vaziyat jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlari vaqtida muhim ahamiyat kasbini taqozo etadi, chunki har bir oʻquvchining jismoniy rivojlanish darajasi, sogʻligi va mator imkoniyatlari bir-biridan farq qiladi.

Shaxsga yoʻnaltirilgan pedagogik yondashuvning asosiy tamoyillariga individuallashtirish, differensial yondashuv, faoliyatga yoʻnaltirilganlik, subyekt-subyekt munosabatlari va refleksiv faoliyat kiradi. Individuallashtirish tamoyili oʻquvchilarning yosh, jins, jismoniy tayyorgarlik va psixologik holatlarini hisobga olgan holda mashgʻulotlar mazmunini moslashtirishni talab qiladi. Differensial yondashuv esa bir xil mashqlarni turli murakkablik darajasida bajarish orqali har bir oʻquvchining imkoniyatlarini inobatga olish imkonini beradi.

Jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlarida, xususan voleybol mashgʻulotlari jarayonida shaxsga yoʻnaltirilgan pedagogik yondashuvning bosh gʻoyasi oʻquvchilarning oʻyin faoliyatiga boʻlgan qiziqishini oshirish, ularning faolligini kuchaytirish va ijobiy emotsional muhitni paydo qilishdan iboratdir. Ushbu yondashuv oʻquvchilarning individual morfofunksional, psixofiziologik va kognitiv xususiyatlarini inobatga olgan holda mashgʻulotlarni rejalashtirish va tashkil etishni taʼminlaydi. Natijada har bir oʻquvchi oʻz qobiliyati va imkoniyatlariga moslashtirilgan harakatlarni bajarish orqali muvaffaqiyat tajribasini his qiladi, bu esa motivatsiyaning barqaror oshishiga va mashgʻulotlarga faollik bilan jalb etilishiga xizmat qiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan pedagogik yondashuv jismoniy sifatlarni rivojlantirish jarayonida ham muhim ahamiyatga ega. Kuch, tezkorlik, chidamlilik va chaqqonlik kabi sifatlarning rivojlanishi o'quvchining individual rivojlanish sur'atlari bilan bevosita bog'liqdir. Shu sababli mashg'ulotlar jarayonida yuklama hajmi va intensivligini moslashtirish, dam olish intervallarini to'g'ri belgilash shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning muhim pedagogik shartlaridan biri hisoblanadi.

Shaxsga yo'naltirilgan pedagogik yondashuv jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishda yuqori pedagogik samaradorlikni ta'minlaydi. Ushbu yondashuv asosida tashkil etilgan voleybol mashg'ulotlari o'quvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish bilan birga, ularning shaxsiy va ijtimoiy sifatlarini ham shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimida barkamol shaxsni tarbiyalash vazifalariga to'liq mos keladi.

Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv yetakchi o'rinni egallaydi. Ushbu yondashuv voleybol mashg'ulotlari jarayonida har bir o'quvchining:

- biologik rivojlanish darajasi,
- jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichi,
- psixofiziologik holati,
- sportga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasiniinobatga olishni taqozo etadi.

Yosh voleybolchilari o'rtasida jismoniy rivojlanish darajasi keskin farqlanishi mumkin. Shu sababli mashg'ulotlarda bir xil yuklama berish ko'pincha kutilgan natijani bermaydi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa mashqlar hajmi va intensivligini individual tarzda belgilash orqali jismoniy sifatlarning samarali rivojlanishini ta'minlaydi.

Differensial va individual yondashuv. Voleybol mashg'ulotlarida differensial yondashuv o'quvchilarni jismoniy tayyorgarlik darajasiga ko'ra guruhlarga ajratish va mashqlarni moslashtirishni nazarda tutadi. Bu yondashuv ayniqsa kuch, tezkorlik va chidamlilik sifatlarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega.

Differensial va individual yondashuv zamonaviy pedagogia hamda jismoniy tarbiya nazariyasining muhim metodologik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar ta'lim jarayonida o'quvchilarning jins, yosh, psixofiziologik xususiyatlari, sog'ligi, jismoniy tayyorgarlik darajasi va motor imkoniyatlaridagi individual farqlarni hisobga olishga asoslanadi. Pedagogik nuqtai nazardan differensial va individual yondashuvlar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ularning asosiy maqsadi - har bir o'quvchining optimal rivojlanishini ta'minlashdan iborat.

Individual yondashuv ta'lim jarayonini alohida olingan shaxsning individual xususiyatlariga mos holda tashkil etishni nazarda tutadi. Bu yondashuvda har bir o'quvchi mustaqil pedagogik ta'sir obyekti emas, balki ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qaraladi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida individual yondashuv yuklama hajmi, mashqlar murakkabligi, takrorlar soni va dam olish oralig'ini o'quvchining individual tayyorgarlik darajasiga moslashtirish orqali amalga oshiriladi. Natijada mashg'ulotlar samaradorligi oshib, ortiqcha zo'riqish va jarohatlanish xavfi kamayadi.

Differensial yondashuv jarayaoni esa o'quvchilarni ma'lum mezonlar asosida (jismoniy tayyorgarlik darajasi, jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari, funksional imkoniyatlari va sport tajribasi) guruhlarga ajratgan holda mashg'ulotlarni tashkil etishni ifodalaydi. Ushbu yondashuv individual yondashuvga nisbatan kengroq pedagogik qamrovga ega bo'lib, bir xil maqsad va vazifalarni turli murakkablik darajasidagi vositalar orqali amalga oshirish imkonini beradi. Ayniqsa, umumta'lim maktablarida va sport to'garaklarida differensial yondashuv jismoniy sifatlarni rivojlantirish jarayonida yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Voleybol mashg'ulotlari jarayonida differensial va individual yondashuvlar muhim pedagogik ahamiyatga ega. Chunki voleybol texnikasi va taktikasi tezkorlik, kuch, chaqqonlik va koordinatsiyaning turli darajada rivojlanganligini talab etadi. Mashg'ulotlar davomida o'yin vazifalarini, mashqlar intensivligini va texnik elementlarni bajarish murakkabligini o'quvchilarning individual imkoniyatlariga moslashtirish differensial yondashuvning amaliy ifodasi hisoblanadi. Shu bilan birga, alohida o'quvchilar bilan individual ishlash, ularning kamchiliklarini bartaraf etish va kuchli tamonlarini rivojlantirish individual yondashuv orqali amalga oshiriladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, differensial va individual yondashuv asosida tashkil etilgan jismoniy tarbiya mashg'ulotlari o'quvchilarning jismoniy sifatlarining barqaror va izchil rivojlanishiga, mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishining ortishiga hamda sport natijalarining yaxshilanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli mazkur yondashuvlar zamonaviy jismoniy tarbiya va sport metodikasining ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Kompetensiyaviy yondashuv. Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta'lim tizimida yetakchi metodologik yo'nalishlardan biri bo'lib, u ta'lim jarayonining yakuniy natijasini o'quvchida muayyan bilim, ko'nikma va malakalar majmuasini shakllantirish bilangina cheklab qo'ymaydi, balki ushbu bilim va ko'nikmalarni real faoliyat jarayonida mustaqil va samarali qo'llay olish qobiliyatini rivojlantirishni asosiy maqsad qilib qo'yadi.

Mazkur yondashuvda ta'lim natijasi kompetensiya tushunchasi orqali ifodalanadi, ya'ni o'quvchining nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, shaxsiy sifatlari va ijtimoiy tajribasining uyg'unlashgan holati sifatida talqin etiladi.

Jismoniy tarbiya va sport sohasida, xususan voleybol mashg'ulotlarida kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarning faqat texnik harakatlarni o'zlashtirishiga emas, balki o'yin faoliyatida yuzaga keladigan turli vaziyatlarni anglash, tahlil qilish va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratiladi. Bu yondashuv voleybolni o'rgatish jarayonida texnik-taktik tayyorgarlik, jismoniy sifatlar, psixologik barqarorlik va kommunikativ ko'nikmalarni yagona tizim sifatida shakllantirishni nazarda tutadi.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan voleybol mashg'ulotlarida o'quvchilarda sport kompetensiyasi shakllanadi. Ushbu kompetensiya quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: o'yin qoidalarini bilish va ularga rioya qilish, texnik elementlarni (to'p uzatish, qabul qilish, zarba berish, to'siq qo'yish) vaziyatga mos ravishda bajarish, jamoaviy harakatlarni muvofiqlashtirish, raqib harakatlarini oldindan bashorat qilish hamda o'yinda yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari.

Voleybol mashg'ulotlarida kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirish jarayonida mashqlar mazmuni o'yin faoliyatiga maksimal darajada yaqinlashtiriladi. Bu jarayonda o'quvchilarga tayyor algoritmlar berishdan ko'ra, ularni mustaqil fikrlashga, vaziyatni baholashga va optimal harakat variantini tanlashga yo'naltirilgan mashqlar tizimi qo'llaniladi. Natijada o'quvchilar nafaqat texnik jihatdan, balki taktik va psixologik jihatdan ham tayyorlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ilmiy tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida olib borilgan voleybol mashg'ulotlari yosh voleybolchilarining jismoniy sifatlari bilan bir qatorda, ularning sportga bo'lgan motivatsiyasi, o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalari va jamoada ishlash madaniyatining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, o'yin jarayonida mas'uliyatni his qilish, o'z imkoniyatlarini real baholash va sport faoliyatiga ongli yondashish kompetensiyaviy yondashuvning muhim natijalari sifatida namoyon bo'ladi.

Kompetensiyaviy yondashuv voleybol mashg'ulotlarini tashkil etishda zamonaviy pedagogik talablarga to'liq javob beruvchi metodologik asos bo'lib, u yosh voleybolchilarining jismoniy tayyorgarligini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularni mustaqil, mas'uliyatli va raqobatbardosh sportchi shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv jismoniy tarbiya darslari va sport mashg'ulotlariga ham keng joriy etilmoqda. Ushbu yondashuvda asosiy e'tibor faqat jismoniy ko'rsatkichlarga emas, balki:

- harakat kompetensiyasi,
- sport texnikasini ongli bajarish,
- musobaqaviy vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish,
- o'z jismoniy holatini baholash kabi ko'nikmalarni shakllantirishga qaratiladi.

Voleybol mashg'ulotlarida kompetensiyaviy yondashuv o'yin elementlarini o'rgatish bilan birga, o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi.

Innovatsion va interfaol metodlardan foydalanish. Innovatsion va interfaol metodlardan foydalanish zamonaviy ta'lim va sport pedagogikasining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda amaliy faoliyatga tayyorlashni nazarda tutadi. Mazkur metodlar an'anaviy, biryoqlama axborot uzatishga asoslangan o'qitish shakllaridan farqli ravishda, o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qarashga asoslanadi. Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarida innovatsion va interfaol metodlarning qo'llanilishi o'quvchilarning nafaqat jismoniy sifatlarini, balki intellektual, psixologik va ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantirish imkonini beradi.

Voleybol mashg'ulotlari jarayonida innovatsion metodlar, avvalo, o'quv jarayonini ilmiy asosda rejalashtirish, mashqlar tizimini optimallashtirish va pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali namoyon bo'ladi. Jumladan, modulli o'qitish, o'yin texnologiyalari, muammoli vaziyatlar asosida mashqlar tashkil etish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish voleybol mashg'ulotlarining samaradorligini oshiradi. Bu metodlar o'quvchilarning texnik-taktik harakatlarni tez va ongli o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Interfaol metodlar esa voleybol mashg'ulotlarida o'quvchilar o'rtasida faol muloqot, hamkorlik va o'zaro ta'sirni kuchaytirishga qaratiladi. Guruhli mashqlar, juftlikda ishlash, jamoaviy topshiriqlar va rolli o'yinlar interfaol metodlarning amaliy ko'rinishlari hisoblanadi. Ushbu metodlar orqali o'quvchilar jamoada ishlash, sheriklar harakatini muvofiqlashtirish, o'zaro yordam ko'rsatish va sport etikasi qoidalariga amal qilish ko'nikmalarini egallaydilar.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Voleybol mashg'ulotlarida interfaol metodlardan foydalanish texnik elementlarni o'rgatishda ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, to'p uzatish yoki qabul qilish mashqlarini kichik guruhlarda tashkil etish, o'yin vaziyatlarini modellashtirish va muammoli topshiriqlar berish o'quvchilarning harakat faoliyatiga ongli yondashuvini ta'minlaydi. Natijada mashg'ulot jarayonida o'quvchilar faqat takrorlash orqali emas, balki tahlil qilish va muhokama qilish orqali ham bilim va ko'nikmalarni egallaydilar.

Ilmiy tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion va interfaol metodlar asosida tashkil etilgan voleybol mashg'ulotlari yosh voleybolchilarining jismoniy sifatlarini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning mashg'ulotlarga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, sport faoliyatiga qiziqishini kuchaytiradi va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, mashg'ulotlarda faol ishtirok etish orqali o'quvchilarda musobaqaviy faoliyatga tayyorgarlik darajasi yuqori bo'ladi.

Xulasa qilib aytganda, innovatsion va interfaol metodlardan faydalanish voleybol mashg'ulotlarini zamanaviy pedagogik talablarga mos holda tashkil etish imkonini beruvchi muhim metodologik asos hisoblanadi. Ushbu metadlar yosh voleybolchilarining jismoniy tayyargarligini rivojlantirish jarayonini samarali, mazmunli va motivatsion jihatdan boyitilgan shaklda amalga ashirishga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarning qo'llanilishi kengayib bormoqda. Jumladan:

- modulli mashg'ulotlar,
- o'yinli texnologiyalar,
- musobaqa elementlari asosidagi mashqlar,
- raqamli monitoring (test va baholash tizimlari) yosh voleybolchilarining mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, interfaol metodlardan foydalanilgan voleybol mashg'ulotlarida o'quvchilarning umumiy jismoniy tayyorgarlik darajasi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Psixologik-pedagogik yondashuv. Psixalogik-pedagogik yondashuv zamonaviy jismoniy tarbiya va sport pedagogikasida muhim metodologik yo'nalishlardan biri bo'lib, u o'quvchilarning shaxsiy-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim va mashg'ulot jarayonini tashkil etishga asoslanadi. Mazkur yondashuvda o'quvchi shaxsining psixik rivojlanish darajasi, motivatsiyasi, emotsional holati, irodaviy sifatlari hamda jamoa bilan o'zaro munosabatlari pedagogik ta'sirning muhim obyekti sifatida qaraladi. Ayniqsa, yuqori sinf o'quvchilari bilan olib boriladigan voleybol mashg'ulotlarida psixologik-pedagogik yondashuv mashg'ulotlar samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi [15].

Yosh voleybolchilari o'smirlikdan yetuklik bosqichiga o'tish davrida bo'lib, bu davrda ularda mustaqillikka intilish, o'zini namoyon qilish ehtiyoji, musobaqaviy faoliyatga qiziqish va ijtimoiy tan olinishga bo'lgan ehtiyoj kuchayadi. Psixologik-pedagogik yondashuv ushbu yosh davriga xos psixologik xususiyatlarni hisobga olib, voleybol mashg'ulotlarini shaxsiy qiziqishlar va ichki motivatsiya asosida tashkil etishni nazarda tutadi. Bu esa o'quvchilarning mashg'ulotlarga ongli va barqaror munosabatini shakllantirishga xizmat qiladi [16].

Voleybol mashg'ulotlari jarayonida psixologik-pedagogik yondashuv, avvalo, ijobiy emotsional muhit yaratish orqali amalga oshiriladi. Mashg'ulotlarda qo'llab-quvvatlovchi pedagogik munosabat, o'quvchilarning yutuqlarini e'tirof etish, muvaffaqiyatsizliklarni esa rivojlanish omili sifatida baholash ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Natijada o'quvchilarda musobaqaviy stressga chidamlilik, psixologik barqarorlik va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalari shakllanadi

Psixologik-pedagogik yondashuv doirasida voleybol mashg'ulotlarida kommunikativ va ijtimoiy-psixologik ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Jamoaviy sport turi bo'lgan voleybol o'yinida o'zaro muloqot, sheriklarni tushunish, jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yish kabi sifatlar muhim ahamiyatga ega. Guruhli mashqlar, rollarni taqsimlash va jamoaviy vazifalarni bajarish orqali o'quvchilarda yetakchilik, hamkorlik va mas'uliyat hissi rivojlanadi [18].

Shuningdek, psixologik-pedagogik yondashuv o'quvchilarning individual psixik farqlarini hisobga olishni ham nazarda tutadi. Ba'zi o'quvchilar yuqori raqobat sharoitida samarali faoliyat yuritsa, boshqalari esa qo'llab-quvvatlovchi muhitda yuqori natijalarni namoyon etadi. Ushbu holatni inobatga olgan holda mashg'ulotlarda individual va differensial pedagogik ta'sir usullarini qo'llash voleybol mashg'ulotlarining samaradorligini oshiradi [19].

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, psixologik-pedagogik yondashuv asosida tashkil etilgan voleybol mashg'ulotlari yosh voleybolchilarining jismoniy sifatlari bilan bir qatorda, ularning psixologik tayyorgarligi, o'zini boshqarish qobiliyati va musobaqaviy faoliyatga tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ayniqsa, irodaviy sifatlar - qat'iyatlilik, maqsadga intilish va mas'uliyat hissining shakllanishi ushbu yondashuvning muhim pedagogik natijalari sifatida namoyon bo'ladi [20].

Yosh voleybolchilarining jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishda psixologik omillar muhim ahamiyatga ega. Motivatsiya, irodaviy sifatlar, stressga chidamlilik kabi koʻrsatkichlar jismoniy mashgʻulotlar samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar mashgʻulot jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratish, ragʻbatlantirish, musobaqaviy ruhni qoʻllab-quvvatlash orqali oʻquvchilarning jismoniy imkoniyatlarini toʻliq namoyon etishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, voleybol bilan shugʻullanuvchi yosh voleybolchilarining jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar:

- mashgʻulotlar samaradorligini oshiradi,
- jismoniy sifatlarning kompleks rivojlanishini ta'minlaydi,
- oʻquvchilarning sportga boʻlgan qiziqishini kuchaytiradi,
- sogʻlom turmush tarzini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu boisdan, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni voleybol mashgʻulotlari tizimiga ilmiy asoslangan holda joriy etish yosh voleybolchilarining jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishda muhim metodologik ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, psixologik-pedagogik yondashuv voleybol mashgʻulotlarini tashkil etishda yosh voleybolchilarining yosh va individual psixologik xususiyatlarini hisobga oluvchi, shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan ilmiy asoslangan metodologik tizim hisoblanadi. Ushbu yondashuvni jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirish jarayoniga integratsiya qilish mashgʻulotlar samaradorligini oshirish bilan birga, oʻquvchilarda barqaror sport motivatsiyasini shakllantirishga xizmat qiladi

Yosh voleybolchilarida jismoniy tayyorgarlik darajasini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati yuqori ekanligi ilmiy-uslubiy jihatdan asoslandi. Shaxsga qaratilgan, individual hamda differensial yondashuvlar, kompetensiyaviy va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish mashgʻulotlar samaradorligini oshirishi, jismoniy sifatlarning rivojlanish sur'atini tezlashtirishi hamda oʻquvchilarning sportga boʻlgan qiziqishini kuchaytirishi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 19.07.2024 yildagi PQ-274-son Voleybol sport turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi "Oʻzbekiston - 2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qoʻllab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi toʻgʻrisida"gi PF-37-son Farmoni
3. Матвеев Л. П. Теория и методика Физической културий-М.: физкултура и спорт 2008.
4. Платонов .В .Н Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. - Киев: Олимпиская литература, 2015.
5. Sidorenko E.V. Sportdagi pedagogik tahlil. - Sankt-Peterburg, 2005.
6. Bompa T., Haff G. Sport mashgʻulotlarini periodizatsiya qilish. - Human Kinetics, 2018.
7. Платонов.В.Н - Спорт тайёргарлиги назарияси Платонов.В.Н - Киев: Олимпиская литература
8. R.S.Salomov - Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati. Toshkent-2015. "ITA PRESS"
9. Islomov A.A. Sport oʻyinlarida chaqqonlik va tezkorlik. - Toshkent, 2016.
10. Platonov V.N., Verkhoshanskiy Yu.V. Jismoniy sifatlar va sport tayyorgarligi. - Kiyev, 2010.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.